

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis Ioviani Pontani amorum libri II.

Pontano, Giovanni Gioviano

Venetiis, 1518

In Libro secundo de amore coniugali.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13534

I. IOVIANI PONTANI DE AMO
RE CONIUGALI LIBER

SECUNDVS.

ACCVSATVR NIMIVS PVEL
LARVM CVLTVS.

*Quæ Pieridum mecum canit euge
puellæ,*

*Ecquæ Castalio fonte ministrat
aquam?*

*Quæ nam est quæ suffusa gemas,
demissaq; ocellos*

Incipit. O' sacra carmina digna dea.

An'ne ea Melpomene est, dulci dea cognita cantu?

Felicem, cui fas ora videre deum.

Atqui olim latis errabant numina campis,

Nec puduit tenues acubuisse casas.

Sæpe etenim pietas diuinum, quæ maxima natu est

Astitit, ante aras dum cadit agna Ioui.

Sæpe pudicitiam gelido videre sub antro,

Aut in gramneo membra leuare toro.

O' quoties fesso somnos carpente colono

Astream tristes extimere lupi.

Illæ diu terris placida cum pace uagata

Et statuit leges, & sua iura dedit.

Illæ greges docuit syluas pastore uocante

Pergere, & à syluis nocte redire domum.

Illæ etiam fortis docili ceruice iuuenos

Ferre iugum,

Ferre iugum, & grauibus flectere colla rotis.
 Tunc & equus primis compefcuit ora capiftris
 Nefcius intortas ante timere minas.
 Omnia tunc dicente dea, pecudesq; feræq;
 Difcebant munus ordine quæq; fuum.
 In primis feruare fidem, dominumq; uereri
 Docta canis, custos ditis amica domus.
 Quales deliciae uatum Capuana, dolorq;
 Aſterion, caſtae grata rapina deæ.
 Quid uatem diana queri, quid dicere cogis
 In teq; inq; alias impia uerba deas?
 Muſarum hic canis eſt, quid enim tibi iuris in illo?
 Redde fuum Muſis, & mihi redde meum.
 Non ille affuetus ſyluis, ſed grata puellis
 Limina, ſed domini pone iacere pedes.
 Sed thalamos feruare, et menſæ aſſiſtere herili,
 Inq; puellari ludere sæpe ſim.
 Quem raptum infelix mater cum ferre nequiret,
 Paulatim miſero uicta dolore cadit.
 Non ſomnos non in illa abos miſeranda requirit,
 Finit ut luctus morte iubente ſuos.
 Felices catuli quos dilexere Poëtæ,
 Et quorum ad triſters concinuerunt rogos.
 Non illos (ſiquid poſſunt mea carmina) tempus
 Abſtulerit. uiuent ſæcula longa ſenes.
 Elyſij quos arua tenent felicia campi,
 Optatasq; ferunt paſcua læta dapes.
 E' folijsq; cadunt paſſim uarijsq; ſapores,
 Securiq; errant & ſine lite greges.
 Mirantur manes æquis ut curſibus auras.

DE AMORE CONIUGALI.

Ut tranent celeri roscida prata fuga.
Forsitan & uates aliquis dum cantat, adesse
Gaudet, & an dicat hi quoq; carmen amant,
Sed satis hæc, dum musa nouas cum pectine chordas
Desuetæq; aptat fila remissa lyra.
Nunc agite o' faciles aures adhibete puellæ
Dum canit, & liquidum dum dea pulsat ebur.
Diuâ canit, quodq; illa canit cognoscere sanctum est.
Vos modo quod sanctum est noscite. diuâ canit.
Parcite ueloci nimium confidere formæ. Melp.
Præterit. en fragili q̄ mora nulla bono est.
Hæc flos est, & flore caducior, hanc dolor, hanc fors
Et morbi uitiant, instabilisq; dies.
Atq; ea quæcunq; est, nullo aut uiolanda paratu
Aut modico, cultus lex quoq; certa datur.
Quid pretiosa iuuant? tortisq; affixa capillis
Gemma? quid in collo nexile pondus agit?
Queritur his coniux. mores non gemma parabunt.
Crimen inest, si quod laudet amator, agis.
Nec si forma bonum est, externos querit honores,
Ingenuumq; bonum quid facis arte malum?
Si mentem abijcias, turpe est sine pectore cultus.
Exerceto animum, culta puella sat es.
Sed tamen ut mores animum, sic corpus honestans
Munditiæ. labem uitat uterq; suam.
Ut uirtus contenta modo est, mensuraq; morum est,
Sic & munditijs formula certa data est.
Si modo uos moueant Sirenum infamia monstra,
Selectos cultus quæq; puella fuget.
Hæc facie, cantuq; & Palladis arte placebant.

Sedula sed nimij cura decoris obest.
 Sæpe illis nutritrix o' quid bona tanta per artem
 Perditis? & causam criminis ora gerunt?
 Sæpe inter choreas aliæ risere puellæ,
 Et damnant cultus luxuriantis opes.
 Forte renudatis ibant ad templa papillis,
 Qua brevis Aenario est insula cincta mari.
 Ora madent, liquidoq; madent & tempora fuso,
 Inficit & roseus non sua labra rubor.
 Colla nives infecta gerunt, ac nulla papillas
 Vittæ tegit, nimia guttur ab arte nitet.
 Pictæ oculos, multumq; alieno crine superbæ
 Luxuriam facie testificante suam.
 Quas dea prospiciens gradibus sublimis ab altis,
 Auertitq; oculos, opposuitq; manum.
 Nec si inquit dea sum, si quid mea numina possunt,
 Si qua pudicitia iurâq; uisq; ualent.
 Hæc impune ferent, nec nos læsisse iuuabit,
 Et meus in pœnas induet arma dolor.
 Vix templo exierant, uix littora summa tenebant.
 Arida uix primos cœperat alga pedes.
 Senserunt teneris squamas horrescere plantis,
 Ossa quoq; in spinas ire coacta nouas.
 Qui fuerant ungues alium traxere rigorem.
 Pro digitis pennas, pro cute tergis habent.
 Mens quoq; mutata est, nec se uelut ante puellas,
 Sed uasti credunt æquoris esse feras.
 Atq; ita se in fluctus, inq; æquora proxima mittunt
 Pube tenus pisces, cætera ut ante manent.
 Scilicet ut ueteris sit nota infamia culpæ,

DE AMORE CONIUGALI.

Exemplum & timeat quæq; puella sibi,
Tela pudicitiae moneo uitate puellæ
Contentæ proprijs, simplicibusq; bonis.
Luxuries infensa deæ est, infensa decoris
Cura noui. nil est simplicitate prius.
Hæc placet, haud ulla est quæsita gratia formæ.
Quæ studio peccas, simplicitate places.
Nulla est ornandi, nulla est mihi crede parandi
Gloria, naturæ est forma, nec artis opus.
Ars odio digna est, ubi nullo fine tenetur.
Naturæ est similis hic ubi finis adest.
Nil fuit in toto quicquam formosius orbe
Coniuge, qua felix Protesilaus erat.
Nullis hæc gemmis, nullo est adiuta colore,
Et rara nunquam cultior arte fuit.
Ornabat faciem solo contenta pudore,
Felix si nunquam raptæ Lacæna foret.
Illa Mycenæis auecta penetibus, Iden
Dum petit, & Danaos cogit in arma duces.
Phylacades primusq; uenit, primusq; dolorum
Vltor adest, primus & cadit ante rates.
Coniugis at miseræ, thalamos non immemor umbra
Mœsta subit, Stygijs nocte remissa uadis.
Aemoniæ dum membra fouet dilectæ maritæ
Vulnera nudato sunt patefacta sinu,
Illa gemit, funditq; imo de pectore questus.
Frigidus & miseræ concutit ossa tremor.
Amplexusq; inter, lacrimosâq; uerba recessit
Et sopor & somnis nigrior umbra suis.
Mane deos miseranda parum felicibus extis

Nequicquam & multa supplicat usa prece.
 Pluraq; sacratis promittit munera templis,
 Votaq; pro reditu uix numeranda facit.
 At postquam infelix extincti fama marii
 Certa fuit, cineres & breuis urna refert,
 Transigat infestum sua per praeordia ferrum.
 Comprimat amentis ni pia turba manus.
 Vnum hoc non licuit misero concessa dolori
 Caetera, & in casto regnat amore furor.
 Quod potuit comitata uirum est, nec uera fatenti
 Vita magis quam mors illa uocanda fuit.
 Seruauit cineriq; fidem, lectoq; iugali.
 O' rarum in longa posteritate decus.
 Delitet in tenebris, lucemq; perosa, uirosq;
 Proq; uiro infelix urnaq;, & umbra fuit.
 Urna quidem cineresq; die, sed noctibus umbra.
 Haec comes, haec coniux, haec & amator erat.
 Talia Melpomene. mihi tum specus Aoniis antrum
 Pandit, & e uera Thespide manat aqua.

VILLAM SALVAT A' MI-
LITIA REGRESSVS.

r Vra iterum saluete, iterum saluete coloni.
 Tyrrhenae ualeant, Martiaq; arma Senae.
 Pone hastam Gradiue, quietus & exue bellum.
 Otia segnis hyems, otia quærit amor.
 Te Venus expectat thalamo, tibi bruma perennis
 Dat noctes, requiem poscit & ipse labor.
 Hi'ne Lares, fundusq; meus, mea prædia cerno.
 O' mihi tam fausto sydere nata dies.

DE AMORE CONIUGALI.

Funde puer calices. lux hæc Cretensis agatur.

Funde iterum, & multo splendeat igne focus,
Igne focus, madeat generoso mensa Lyæo,

Impediat cænas myrtus opaca comas.

Tyrrheni procul hinc, procul hinc estote labores.

Otia securus garrula Bacchus amat.

Dic puer an'ne aliquos quereris male sanus amores?

Num tua sollicitet pectora Hetruscus amor?

Margara num, roseo'ue decens Grecinna colore?

Num facie & blandis grata Terinna iocis?

Me dulcis Iuneptra, novos hæc suscitât ignes,

Absentemq; urit bella puella senem.

Desine & ipsa meas Iuneptra incendere curas,

Frigidaq; absenti corda fouere face,

Parce seni, restingue faces. tu prome Falernum.

Leniat ut curas ebria cura novas.

Pone merum. pone & talos. post uina, iocumq;

It sopor. hic curas diluet ipse grauius.

EXULTATIO DE PACE iam facta.

à Bellis ad rura, & ad otia grata Camœnis,

Ad rura à bellis uxor amata uocor.

Pax Cererem redditq; agris, redditq; Lyæum,

Et sua cænantem Mænala Pana sonant.

Pace sua lætatur humus, lætantur agrestes,

Et resides somnos oppida fessa trahunt,

Iam facilis iam læta choros per prata uoluptas

Ducat, & optatus rura reuisit amor.

Rura Venus, rurisq; colit nunc urbe relicta

Læta domos. lætus numina sentit ager.

Ergo alacris sequimurq; deos, & rura petamus,
 Huc propera, mecum huc uxor amata ueni.
 Huc ueris te poscit honos, rurisq; beati.
 Et rure & uerno tempore natus amor.
 Urbis opes ualeant. nil rure beatius ipso.
 Rura placent musis, rura Diana colit,
 Rura fides habitat, habitat probitasq; pudorq;
 Et fas, & pleno copia larga sinu.
 O' ualeant urbes. quid enim felicius agro?
 Hic tecum hic coniux uita fruenda mihi est.
 Otia si capiant animum, quid mollius umbra,
 Fundit quam multa Populus alba coma.
 Quam Platanus, Platanosq; decens intersita Laurus,
 Et quæ tam raro Citrus honore uiret.
 Sin labor, ut teneras hortis disponere plantas,
 Ut iuuat humenteris carpere mane rosas,
 Aut tenuem è folijs Laribus pinxisse coronam.
 Et sua triticeæ ferta parare deæ,
 Nunc legere arbuteos factus, montanaq; fraga,
 Aureaq; in calathis mala referre nouis,
 Nunc agere incutitas in retia cæca uolucres.
 Mille modos placidi rura laboris habent.
 Sed coniux tua uota moror. laqueata ualete
 Et tecta, & thalami. te duce rura peto.
 Dux coniux, cui cana fides, cui castus eunti
 Hæret amor, sequimur teq; tuosq; deos.
 O' mihi post longos tandem concessa labores,
 O' mihi non iuueni sed data forte seni,
 O' mentis tranquilla quies. saluete beati
 Ruris opes, salue terra habitata dijs.

DE AMORE CONIUGALI.
Terra bonis foecunda, & nulli obnoxia culpæ.
Hic tecum, hic coniux uita fruenda mihi est.
Ista senes nos fata manent. mors usq; uagatur
Improba. uis mortem fallere, uiue tibi.

LAETATUR IN VILLA

& hortis suis constitutus.

h Os ego ruricolamq; bouem, simamq; capellam
Quam lætor nitida luxuriare cute.
Diuitiæq; laris tenuis non se gnis asellus
Ut spondet multo plurima ligna foco.
Insultatq; solo, atq; ad herum lasciuior annis
Calcitrat, & posita lite recumbit humi.
Hac malo uix est foecundior ulla per hortos.
Atq; grauata suum quam bene portat onus.
Quam felix quam læta nitet Morusq; Pirusq;
Et dites ramos pondere uicta' grauat.
Has coniux scis has alieno è stipite gemmas
Trudere, adoptatas & bene ferre comas.
Hæ mites Pruni foetus, hæ fertile præcox,
Et multum nobis aurea mala ferent.
Seu Campanus ager, siue hanc dedit Africa pomum
Artifices hominum siue tulere manus.
Non grato sine honore ferret, sine diuite fructu,
Non sine cæruleis Azariola comis.
Has pueri cohibete, premat ne pampinus uuas.
Luxuries non hæc, non mihi tanta placet.
Illa placent plenis innixa Cydonia ramis.
Quantus honos mensis, gratia quanta manet.
Quæ biferis, quæ Sarnensi, quæ multa Volubris

Gloria, quas laudes Puteolana refert.
 Aut hæc, aut etiam nostris est maior in hortis.
 Alcynoi uincit noster agellus opes.
 His olim coniux opibus felicior ætas
 Aurea de factis nunc quoque nomen habet.
 Cum sua cuique satis, nec plus aliena placebant,
 Et pecus, et cultus cuncta parabat ager.
 Auro nullus honor, nullæque sine nomine gemmae.
 Non illo quisquam tempore adulter erat.
 Nec uagus errabat ueneris puer, aut mala doctus
 Vulnera, sed solas ille petebat equas.
 Siquando in pratis perrara ad festa puellæ
 Iungebant dociles rustica ab arte manus:
 His pudor hærebat fidus comes, ille monebat
 Qua se, quaque oculos arte mouere decet.
 Namque ferunt captos hominum pietate, relicto
 Tellurem diuos incoluisse polo.
 At uitia infernoque lacu, stygiaque palude.
 Horrendisque erebi delituisse cauis.
 Tunc felix hominum coetus, tunc nectaris amnes,
 Et fontes lactis, roboram mellis erant.
 Coelitibus simul immixti iuuenesque senesque
 Prandebant. uini non tamen usus erat.
 Una amor, atque pudor, una acumbebat honestas,
 Et uenus, et probitas, formaque iuncta simul.
 Hæc hominum fors dulcis erat, fors læta deorum.
 Hæc bona præstabat tunc habitatus ager.
 Prima erebo egressa est falso custode cupido.
 Illa fuit nostri prima ruina mali.
 Illa rudes animos curis infectis habendi,

DE AMORE CONIUGALI.

In scelus & pronas iussit habere manus.
Illa torum, thalamiq; faces uiolare iugalis,
Cognati & nullam sanguinis esse fidem.
Illa nefas, uetitumq; sequi, uetitoq; potiri
Suasit, & intinctas sanguine habere manus.
Hinc leuis ambitio Phlegethonte emerfit ab imo
Liuorq; exanguis, peruigilesq; doli.
Tum terras, coetusq; hominum, moresq; nefandos
Numina, & infamem deseruere locum.
Sola Venus teneri pastoris imagine capta,
Et coelo terras praetulit, & puerum.
Nec ruri contenta nouas migravit in urbes.
Illa dies miseris urbibus atra fuit.
Qua luxus, luxuq; malo coniuncta uoluptas
Intrauit castas desidiosa domos.
Hinc uitij genus omne caput, genus omne malorum
Sustulit, & regnis incubuere suis.
Nos ab nos urbes coniux procul esse iubemus.
Rura placent. luxus desidiose uale.
Simplicitas nos prisca inuuet, nos parca supellex,
Et facilis uictus, & sine sorde toga.

AD BACCHVM CONSECRATIO.

h Os statuit tibi Bacche lacus cum coniuge uates,
Accipe pacatus munera nostra pater.
Quod uatum pater es, profit mihi, profit & uxor,
Quodq; Ariadna tibi est, quodq; Ariadna mihi est.
Huc tua te Antiniana uocat cultissima nymphe,
Teq; manet cupido blanda puella sinu.
Te petit, exoptatq; tuos suspirat amores,

Gestit & ad plenos ludere nuda lacus.
 Qualis ubi primum florem, primosq; Hymenæos
 Victa dedit, cum te per iuga traxit amor.
 Errabas miser in syluis. ridere Napææ,
 Ridebant Dryades cornua Bacche tua.
 Septem te uidere hyemes per deuia lustra
 Ferre niuem, & rapidos messe tulisse dies.
 Illa deum miserata quid o' mitissime dixit
 Vim'ne paras? non hæc prælia poscit amor.
 Iniecitq; manum collo. tibi lenis ab ore
 Aura uenit. tibi tunc oscula rapta sonant.
 Ex animis cadis. illa sinu mollissima blando
 Excipit, & tenera mulcet amica manu.
 Tu'ne deus? tu'ne anguipedes uicture gigantes?
 Tu'ne iaces tenero Bacche fouende sinu?
 Tu'ne manu mulcende iaces? sed splenduit æer,
 Præla nouo radiant lumine, Bacchus adest,
 Bacchus adest. tumuere lacus, tumuere racemi,
 Nec capiunt fluidum labra minima merum.
 Euge pater Lenææ Euan, pater Euchius Euan.
 Vina fluunt. plenis condite musta cadis.
 Ferte citi. pater euge Euan. pater Euchius Euan,
 Ferte citi. iam iam dolia nulla uacant.
 Euge pater. ne plura pater. pater Euchius euohe
 Siste pedem. ad lusus Antiniana uocat.
 Ostentatq; sinu uenerem, ostentatq; papillis,
 Illi amor inq; oculis lusitat inq; genis,
 Perq; oculos lasciuuit amor, perq; ora genasq;
 Eq; genis oculisq; afflat, & ore Venus.
 Iam pueri cohibete oculos, auertite uultus,

DE AMORE CONIUGALI.
Dina deum, diuam dum deus ipse fouet,
Dum ludunt ad proela. pater mitissime salue,
Annuus & rediens ad tua musta ueni.

RUSTICVM ALLOQVITVR.

r Vstice neglecti cultor male fortis agelli,
Qui subigis pigro rura paterna boue,
Dumosoq; sinis obducis limite campum,
Duraq; non certo subruis arua die,
Fallacisq; tibi Cereris, fallacis & uuae
Fructus, & ingrati poma minuta soli.
Non seges haec, non cura leuis, non lenta colendi
Desidia, offensi sed facit ira dei.
Cuius numen aquae uiolas, dum saepe lutosam
A stabulis uitreo perluis amne suem,
Annua nec ueteri reddis sua uota sacello,
Sed caedis sacra religione nemus.
Ira deos tangit. coelestem uince furorem
Ture pio, & multam sedulus adde precem.
A gna cadat Fauno. pinguisq; ex hubere matris
Imbuat offensas candidus hoedus aquas.
Placabisq; deum, sacrae qui praesidet undae,
Viscera de niueo tosta ferens uitulo.

DE PRIMO LEPORVM ORTV.

f Allor an est charitū chorus hic? chorus ille leporū
Vre puer plena mascula tura manu.
Spargite humum uiolis, chorus aduenit, ite profani,
Iam subit ornatas candida turba fores.
Nunc ades o' mihi culta chelys, dum pauca puellis

Dum canimus blando pauca sed apta gregi.
 Forte quiescebat Veneris chorus ad caput amnis.
 Roscida Sebethos qua piger arua secat.
 Ceruleæ per prata deæ, per prata Napææ
 Hic illi placida membra quiete leuant.
 Aura mouet uiridens ramos. uaga murmurat unda,
 Et dulce in folijs garrula cantat auis.
 Dulcidia ad salicem, uiridiq; in margine ripæ
 Sicut erat, rapido fessa calore iacet.
 Aura leuis tunica suram nudabat. at illi
 Crura per ignoto lumine candet ebur.
 Ipsa etiam tenuem spirabat leniter auram,
 Languenti qualem spirat ab ore sopor.
 Forsitan et ueteres animo suspirat amores,
 Somniat amplexus dum Tegeæ tuos.
 Optanti non serus ades, dum gramina seruas,
 Explorasq; leuem qua tulit illa pedem.
 Quæ tum deliciae? quæ murmura? quis furit ardor?
 Post rixas, post tot proelia quanta quies?
 Risit ut exanimes uidit Cytherea, repensq;
 Currit in amplexus pulcher Adoni tuos.
 Nullaq; quæ uos nymphea uidet non inuidet, aut non
 Querit amatorem protinus illa suum.
 Illa dies inter Charitesq; interq; Napæas,
 Illa dies nymphis iure beata fuit.
 Illa etiam puero ut placeat Cytherea retexit
 Molle latus, retegis mollis Adoni tuum.
 Securæ in tenero iacnistis gramine nympheæ,
 Egstisq; uices, dedecuitq; nihil,
 Dulcidie paulatim uterus crescebat, et ægram

DE AMORE CONIUGALI.

Vexabat geminus uentre grauantē puer.
Affer opem & genitor natis, & amator amanti
Clamat. fert genitor, fert & amator opem.
Forte aberat Lucina domo. Cyllenius aulam
Ingressus furtum fur deus ipse parat.
Vnguentum ē thalamo magnæ Iunonis ad usum
Seruatum, artificii surripit ille manu.
Vngit & hoc ueterum diuæ. cessere dolores.
Illa parit geminos. tum dea mater ait.
Ipsa leuata labore uocem uos iure Lepores.
Nomnis hæc uestri non mihi causa leuis.
Vos eritis curis requies, uos mite leuamen,
Sollicitisq; animis diminuetis onus.
Hæc genitrix sic orsa Venus, sic mater amorum,
Puniceasq; sinu spirat, & ore rosas.
Mecum eritis quocunq; loco, quocunq; recessu.
O pueri, ut nostri pars bene digna chori.
Nec uobis sine dulce aliquid. mihi ubiq; Leporum
Iuncta cohors, mihi sit iunctus uterq; comes.
Hoc mater merita est, teneræ hoc meruere sorores,
Inuentaq; lyra nobilis ipse pater.
Dixitq; excepitq; sinu dea læta beato,
Ambrosium & roseo stillat ab ore decus.
Ambrosiæ hausere auramq; Idaliūq; liquorem
Tum pueri, & blandos ore dedere modos.
Arrisit, tenerisq; iterum dea fouit in ulnis,
Hos & Adalio protulit ore sonos.
Nullæ uos curæ pueri, nil triste dolens ue,
Non labor, aut mœror pectora uestra graue.
Otia sed risusq; inuent, lususq; iociq;

Blanditiæq; leues, mollitiesq; decens.
Sit semper puerile decus, puerilis & ætas,
Insideat labris attica semper apis.
Hæc uobis Veneris pueri Chariteia propago,
Hæc canit aurato pectine eburna chelys.
Hæc uobis Gnidie Nymphæ, queis dulcia curæ
Quæ mentes placida conciliatis ope.
Vos numeros ne dia cohors ne temnite nostros,
Si mea sunt uestris cognita plectra choris.
At uos Dulcidiæ nati, qui mutia tecta.
Parthenopes, muti rura beata solo,
Qui colitis Stabiosq; sinus, Sarniq; recessum,
Et Surrentinis littora nota iugis,
Cantibus his spirate hilares teneriq; Lepores,
Lenis & afflatu mulceat aura nouo.
Qualem cum teneris lac instillaret alumnis.
Spirabat niueo dia Melissa sinu.
Sic uobis sit triste nihil, sint otia læta.
Mopsopius grato sic fluat ore liquor.

